

If it is according to the רבנן

אי אליבא דרבנן –

OVERVIEW

ruled that if a בשר של שלמים damaged, the נזיק may collect from the בשר but not from [the בשר corresponding to] the אימורים.¹ The גמרא asked if ר"א is following the view of the רבנן (who argue with ר' נתן), then it is פשיטא that he cannot be גובה from the בשר; why is it necessary for ר"א to teach us this דין. It is not clear why according to the רבנן; it is פשיטא that he is not גובה from the אימורים. Our Tosfos will cite רש"י's explanation and refute it, and offer an explanation of his own.

פירש בקונטרס² אי אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי נתן³ בפרק הפרה (לקמן נג,א ושם) - is explained the גמרא; 'if the ruling of ר' אבא concerning שלמים שהזיקו ר' אבא according to the רבנן who argue with ר' נתן in פרק הפרה; their argument is -

גבי שור שדחף חבירו לבור ואמר [בתם] דבעל השור משלם מחצה ובעל הבור פטור - Concerning an ox that pushed another ox into a pit; where the רבנן maintain [if the goring ox is a תם] that the owner of the ox pays half the damage, and the owner of the pit is exempt from payment. This is the ruling of the רבנן.

רש"י continues:

אלמא כי ליכא לאשתלומי מבעל השור לא משתלם מבעל הבור - It is evident from the ruling of the רבנן, that when there is no complete payment forthcoming from the בעל השור (the שור is merely a תם and is liable for only a ח"נ), one cannot receive the remaining payment due, from the בעל הבור - ואף על גב שבו נמצא ההיזק⁴ -

¹ Let us assume that the שור של שלמים (the שור המזיק) is worth \$100. It caused \$100 worth of damage. Since it is a תם, if it would be a שור של הדיוט the owner would be liable for \$50. Let us assume that there is 60% worth of בשר (or \$60) and 40% אימורים (or \$40) in this שור של שלמים. רבי אבא rules that the בעל השור pays only \$30; half of what he damaged [the בשר did only 60% of the damage] which is \$60 worth (the rest was done by the אימורים); since he is a תם he pays a ח"נ, which is \$30. We do not say since the נזיק was damaged for \$100 and (even) by a תם he is entitled to a ח"נ which is \$50, and the בשר הדיוט is worth \$60, he should be able to collect an additional \$20 ([half] the value of the אימורים), for a total of \$50, from the בשר; but rather the נזיק suffers this loss of these \$20. This is what is meant that he is not מבשר כנגד אימורין גובה.

² מהר"ם. See רש"י is cited here. רש"י explains the גמרא in פרק הפרה; not the way רש"י quotes Tosfos.

³ In order to facilitate the understanding of the Tosfos, we will quote the גמרא in הפרה: דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל: הפרה. השור חייב בעל הבור פטור רבי נתן אומר בעל השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה והתניא רבי נתן אומר בעל הבור משלם ג' חלקים ובעל השור רביע לא קשיא הא בתם הא במועד.

⁴ Seemingly since the dead ox was found in the בור, the נזיק should be able to collect (something) from the בעל הבור, by arguing that my ox died in your pit (as the גמרא asserts later). Nevertheless ...

And even though that the damaged שור was found in the pit; nevertheless the נזק cannot collect from the בעל הבור, and he must suffer the loss of a חצי נזק -

ופשיטא דאין גובה מבשרו כנגד אימורין עד כאן לשונו -

And therefore it is obvious that the נזק cannot collect from the meat of the מזבח (which is נקרב on the fats (which is ממון בעלים שלמים) and is הקדש).⁵ **This concludes the quote from רש"י.**

פירוש רש"י first analyzes תוספות:

משמע מפירושו שהשור עושה כל ההיזק ובעל הבור אין עושה כלום -

It seems from רש"י's explanation that (in the case of שור שדחף את חבירו לבור) the שור does the entire damage and the בעל הבור does not do any damage at all -

הלכך שור מועד משלם נזק שלם ותם חצי נזק -

Therefore a שור מועד pays the entire damage (since the בעל הבור is not considered a מזיק; only the שור) and a תם pays a חצי נזק. The responsibility is only on the בעל השור.

ולכך לא מצי למידק אלא מתם⁶ ולא ממועד -

And therefore the גמרא could not infer anything (concerning אי ליכא לאשתלומי מהאי) (concerning the נזק cannot recoup his loss from the בעל הבור); but the גמרא cannot infer anything from the case of a מועד (for since the מועד pays a ג"ש, there is no need to approach the בעל הבור).

וכן פירש בהדיא לקמן בפרק הפרה (שם ד"ה את) וזה לשונו -

And רש"י explained so explicitly⁸ later in פרק הפרה; quote:

אבל רבנן בתר מעיקרא אזלי וסברי דבעל השור כוליה הזיקא קעביד -

However the רבנן follow the initial מזיק⁹ and maintain therefore that the בעל השור did the entire damage; not the בעל הבור -

הלכך במועד בעל השור משלם נזק שלם ובתם חצי נזק (ובעל השור¹⁰) ופלגא מפסיד -

Therefore if the שור is a מועד the שור pays a ג"ש, and by a תם the שור pays a ח"נ, and the נזק loses half. He cannot collect his half from the בעל הבור (who is not responsible), for the רבנן maintain לא משתלם מהאי לא לאשתלומי מהאי. This concludes the citation from רש"י in פרק הפרה.

⁵ The money that he could have collected from the אימורין (if it were not a קרבן) cannot be charged to the חלק הבשר.

⁶ Therefore in quote from רש"י, the word תם (which is inserted in brackets) is mentioned. The proof is only from תם and not from מועד.

⁷ In our text it is found there in מאי ד"ה.

⁸ From the רש"י cited previously in תוספות we can merely infer that only the שור does the damage and not the בור. However in פרק הפרה רש"י states clearly that only the שור is considered a מזיק; not the בור.

⁹ It was the שור that initiated the היזק; the שור pushed the שור into the בור.

¹⁰ These words are (seemingly) superfluous. In our רש"י there, the text reads 'ובתם בעל השור משלם פלגא'. See מהר"ם.

פירש"י has a difficulty with תוספות

וקשה לרבינו יצחק היכי דאין גובה מבשרם כנגד אימוריהן -

And the גמרא infer that according to the ר"י has a difficulty with רש"י's explanation. How does the אימורין the כנגד the ניזק the רבנן cannot collect from the meat

מדלא משתלם מבעל הבור כלום בתם שמפסיד פלגא -

from the ruling that the ניזק cannot collect anything from the בעל הבור and he loses half?! We cannot compare these two cases!

will now argue that these two cases (שור שדחף וכו' and שלמים שהזיקו) are not similar; and שור שדחף cannot be derived from שלמים שהזיקו:

דהתם משום שהבור לא עשה ההיזק כלל -

For there (by שור שדחף) the reason he cannot collect from the בעל הבור is because the בור did not do the damage at all (but not because לאשתלומי וכו' -

אבל בשלמים שהבשר עשה כמו כן היזק -

However by (בעלים) also (בשר) where the שלמים שהזיקו (which belongs to the) damaged (like the אימורין) there we can say -

כיון דליכא לאשתלומי מאימורין משתלם מן הבשר -

That since he cannot collect from the אימורין (for it is not רעהו) he should collect from the בשר (which is ממון הדיוט).

anticipates a difficulty and resolves it. Seemingly we can explain רש"י as follows. Just as by the בור, the בעל הבור is פטור because he did not do any damage, similarly the בשר did only a part of the damage (a certain percentage), the rest was done by the אימורין; it had nothing to do with the בשר. Why should the בעל הבשר pay for something which he did not do? It is similar to בור, as רש"י explained it. Tosfos rejects this explanation.

דעל כרחק סבירא ליה השתא שנים שהזיקו -

For perforce you must assume that presently the גמרא maintains that when two parties damaged jointly, it is considered as if -

האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד¹¹ -

This one party did the entire damage, and this one party did the entire damage.

The בעל השור and the בעל הבור each did the entire damage.

האי כוליה הזיקא maintains the גמרא will now explain why we must assume that presently

עביד וכו':

כיון דלא אסיק אדעתיה טעמא דתורא בבירך אשכחתי¹² -

¹¹ The גמרא in הפרה explains the מחלוקת between ר"נ and the רבנן exists whether we maintain האי כוליה הזיקא עביד or if we maintain האי כולא הזיקא עביד. Our גמרא assumes האי כולא הזיקא עביד (as Tosfos will shortly prove).

¹² is why the בעל הבור is required to pay regardless, since the death occurred in the בור.

Since it did not, as of yet, enter in the mind of the מקשן, the reason of 'I found the ox in your pit'. This reason is first introduced in the answer of the גמרא; but not in the question. Therefore since we do not assume this logic of תורא וכו', therefore we must assume that - האי כוליה הזיקא וכו' -

דאי כל חד וחד פלגא הזיקא עבד -

For if we are to assume (now) that each one (the בעל השור and the בעל הבור) did only half the damage, then -

למה ישלם בתם לרבי נתן בעל הבור שלשה חלקים דהיינו יותר ממה שהזיקו -

Why according to ר"נ does the בעל הבור have to pay three (fourths) of the damage by a תם, which is more than he actually damaged. If we were to maintain האי הא, we can understand why the בעל הבור pays three fourths, since he (also) did the entire damage. Therefore we collect what we can from the בעל השור (which is one fourth) and the rest the בעל הבור is required to pay, justifiably, since כוליה הזיקא עבד. However if פלגא הזיקא עבד then why should the בעל הבור pay the extra fourth that he did not damage?!

ובלא טעם אין לנו לומר כדמוכח בהפ"ה¹³ -

And it is evident in הפ"ה פרק that without a valid reason we cannot obligate him to pay. Therefore we must say that at this point the assumption is that האי כוליה הזיקא עבד¹⁴. The same will apply in the case of בשר ואימורין that each part of the ox did the entire damage. How then can we compare the case of בור (which according to the רבנן is not a מזיק) to the case of בעל הבשר where the בשר is a מזיק; and as a מזיק we assume that כוליה הזיקא עבד, so the בעל הבשר should pay for whatever we cannot collect from the אימורין!

תוספות has an additional question on רש"י. It was mentioned before, that the proof according to רש"י is from the case of תם; here purportedly the בעל השור pays half and the בעל הבור is פטור. תוספות challenges this assumption:

ועוד מנא ליה לגמרא דלרבנן בתם משלם בעל השור מחצה ובעל הבור פטור -

And furthermore how did the גמרא know that according to the רבנן, that by a תם, the בעל השור pays half and the בעל הבור is פטור?

דלמא בתם בעל השור משלם מחצה ובעל הבור משלם מחצה -

Perhaps by a תם the בעל השור pays half and the בעל הבור pays half -

ורבנן דאמרי ובעל הבור פטור איירי במועד¹⁵ -

¹³ The גמרא there asks (for instance) if we maintain that האי פלגא הזיקא עבד וכו' (according to ר"נ) does the בעל ג' חלקים pay the הבור.

¹⁴ Seemingly the proof of תוספות is (only) that ר"נ maintains עבד כוליה הזיקא; it is possible that the רבנן do not agree and they maintain עבד נזקא; therefore the פשיטא is valid that we cannot collect from the כנגד השור. See האי כוליה הזיקא עבד רבנן who explains that since it is possible that the רבנן also maintain עבד כוליה הזיקא, then how can the גמרא ask פשיטא; if כולא הזיקא עבד, it is not פשיטא at all. See also 'Thinking it over' # 1.

¹⁵ The שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור ר"נ אומר בעל השור משלם (דף נג,א) ברייתא. [This ברייתא is discussing a Muad as the Gemorrah there concludes.] מחצה ובעל הבור משלם מחצה. ועיי"ש עוד.

and when the רבנן state in the ברייתא that the בעל הבור is פטור; that is if it was a מועד. However by a תם they both pay half. There is therefore no proof altogether that the רבנן maintain כי ליכא לאשתלומי מהאי לא משתלם מהאי.

In summation: According to רש"י the proof that the רבנן maintain כי ליכא לאשתלומי מהאי לא משתלם מהאי is from the fact that if the שור המזיק is a תם, the בעל הבור is completely פטור. רש"י has two questions on this. First, that by the שלמים there is all the reason to pay since he did the damage (and we must be assuming now that עביד הזיקא עביד) however by the בור the רבנן assume (according to רש"י) that only the שור did the damage. Two, where is it indicated that by a תם, the בעל הבור is פטור?

ונראה לרבינו יצחק דרבנן דאמרי בעל השור חייב ובעל הבור פטור -

And the ר"י is of the opinion that when the רבנן state that the בעל השור is חייב and the בעל הבור is פטור -

היינו דבעל השור משלם מחצה במועד ובתם רביע ובעל הבור פטור לגמרי -
It means that the בעל השור pays half of the entire damage if the שור המזיק was a מועד, and if it was a תם, the בעל השור pays a fourth of the damage; however the בעל הבור is completely פטור; regardless if it was a תם or a מועד -

The reason the בעל הבור is פטור is (not as רש"י explained that we do not consider him a מזיק, but rather) -

שלא חייב הכותב בור אלא היכא דנפל ממילא דכתיב¹⁶ ונפל שמה שור -
Because the תורה obligated the בעל הבור to pay only when the animal fell into the בור by itself, as it is written ונפל שמה, and it fell into the בור (meaning the animal fell of its own accord) -

אבל אם אחרים מפילים אותו בבור פטור בעל הבור -
However if others cause him to fall into the בור, then the בעל הבור is פטור.

גמרא continues with the explanation of our

והכא הכי פירושא הא אמרי כי ליכא לאשתלומי מבעל הבור לא משתלם מבעל השור -
And the explanation here in our גמרא is thus; 'but the רבנן maintain that if payment cannot be collected from the בעל הבור (because of the [just mentioned] of לימוד), it is not collected from the בעל השור' -

אף על גב דסבירא ליה האי כולא הזיקא עבד והאי כולי -
Even though we presently assume (as תוספות previously pointed out¹⁷) that this

¹⁶ שמות (משפטים) כא, לג.

¹⁷ See previous footnote # 14 that we are not able to prove conclusively that the רבנן maintain עבד הזיקא עבד

one did the entire damage, and this one, etc. If the בעל השור and the בעל הבור both did the entire damage, then if we cannot collect from the בעל הבור (on account of the פסוק), the נזק should be able to collect the remainder¹⁸ from the בעל השור who did the entire damage. The fact that we cannot collect the remainder from the בעל השור proves that (the רבנן maintain) כי ליכא - לאישתלומי מהאי לא משתלם מהאי

ופשיטא¹⁹ דאין גובה מבשרן כנגד אימוריהן ומאי קא משמע לן רבי אבא -

And it is obvious that he cannot collect אימוריהן כנגד מבשרן; so what is ר"א teaching us when he ruled that אין גובה מבשרן כנגד אימוריהן

(רש"י asks (a question similar to that which he previously asked on תוספות

ואם תאמר מנליה דהא דקאמרי רבנן ובעל השור חייב לאו היינו דחייב הכל -

And if you will say; how does the גמרא know that when the רבנן stated ובעל השור חייב, it does not mean he pays everything (if he is a מועד²⁰)?²¹

answers: תוספות

ויש לומר דאי הוּו פליגי רבי נתן ורבנן בתשלומי השור²² הוּו להו לפרש -

And one can say that if ר"נ and the רבנן are arguing concerning the payment of the שור, it should have been specified in the ברייתא that the רבנן disagree with ר"נ. (the view of ר"נ is clearly stated in the [two] ברייתות) -

ומדלא פירשו שמע מינה מודו לרבי נתן בהא -

And since the רבנן did not specify it, this indicates that the ר"נ agree with ר"נ in regards to the payments of the שור. A מועד a נזק רביע and a מועד a נזק.

offers an alternate answer why we cannot assume that the בעל השור pays a נזק:

ועוד דאם איתא דמחייבי רבנן הכל לבעל השור -

And furthermore if indeed the רבנן obligate the בעל השור to pay everything, then - הוּו ליה לרבי נתן למימר דאין משלם אלא מחצה:

ר"נ should have stated clearly that the בעל השור pays only half to indicate that he disagrees with the חכמים (and not to [merely] state that he pays half).²³ Therefore we must conclude that ר"נ and the רבנן argue only concerning the בעל הבור; however concerning the בעל השור both agree that by a מועד a נזק רביע and by a מועד a נזק.

nevertheless תוספות question is valid in either case, whether we maintain כולא or עבד פלגא הזיקא עבד.

¹⁸ If the שור was [a מועד, the בעל השור should pay a נזק (not a ח"נ) and if he was] a מועד, he should pay a נזק (not רביע).

¹⁹ For (seemingly) it is the same situation.

²⁰ See 'Thinking it over # 2.

²¹ If the בעל השור pays everything (by a מועד and a ח"נ by a מועד), then we cannot derive that לא לאישתלומי מהאי לא, because they are already paying everything (that is possible).

²² ר"נ maintains that a מועד a נזק רביע and a מועד a נזק, and agrees with the רבנן in this (according to תוספות).

²³ Two answers resolve the question, from both the statement of the רבנן and from the statement of ר"נ.

SUMMARY

רש"י maintains that the opinion of the רבנן is that the בעל הבור is פטור (because [according to תוספות understanding] he is not a מזיק) and the בעל השור has to pay a ח"נ for a תם and a נ"ש for a מועד. We know that the רבנן maintain כי ליכא לאשתלומי מהאי from the fact that the בעל הבור is פטור by a תם. תוספות maintains that by a תם the בעל השור pays a רביע נזק and by a מועד a ח"נ. The proof that the רבנן maintain that לא משתלם מהאי is from the fact that the בעל הבור does not pay for the exemption of the בעל השור.

THINKING IT OVER

1. תוספות asks that since the גמרא now assumed that we cannot compare בור to שור של שלמים²⁴. Seemingly it is not necessary to assume this in order to challenge רש"י. The רבנן maintain (according to רש"י) that the בור is not the מזיק, however by שור של שלמים the בשר is certainly a מזיק. Therefore we cannot compare בור to שור שלמים; by בור he is פטור (not because of לא, but rather) because he is not the מזיק; however the בשר is the מזיק, therefore we assume מהאי משתלם מהאי²⁵.

2. תוספות asks²⁶ that how do we know that the רבנן do not maintain that the בעל השור is חייב for everything. Is this question limited to the מועד or even to the תם as well?²⁷

3. How do we understand the idea that 'האי כוליה הזיקא עביד וכו' How can it apply to which are seemingly (only) one מזיק?²⁸

²⁴ See footnote # 14. The s'ף"ם explanation (also) requires some clarification. Why is it necessary to prove that we are now assuming (according to ר"נ) that 'האי כוליה הזיקא עביד, even if we have no proof at all; we can nevertheless ask how can the say מקשן, when it is possible that the רבנן maintain עביד הזיק. Why the need to say כ"ע"?

²⁵ . סוכ"ד אות יט and חידושי רעק"א, חי' ר"נ אות תעה.

²⁶ See footnote # 20.

²⁷ See בל"י אות שפ.

²⁸ . סוכ"ד אות כ' ואילך and חי' ר"נ אות תעז בד"ה וצ"ל.